

„Харно, синко! Бога ми, харно! Кога е така, и азъ съ вазе отивамъ, токо ми Бога отивамъ. Кой дияволъ штѣ тука да чакаш? Да ти сѣѣк рѣжъ, домъ да въртѣ, овце да гледамъ, и свиніе, и да бабувамъ съ жената си? На огънь да гори: азъ сѣмъ казакъ, не штѣ! Та што отъ това, че нѣма война? азъ штѣ така да пойдѣ съ васъ на Запорожіе — да посвѣтувамъ; Бога ми штѣ идѣ!“ И стари Булба се малко по малко распали, распали, най-послѣ се совсѣмъ разлюти, станѣ отъ стола, исправи се и тупнѣ съ кракъ. „Утрѣ трѣгваме! Зашто да размахваме? за кой врагъ да сѣдимъ тука? зашто ни е тая кѣшта? за коя потреба ни е сичко това? зашто ни сѣ тия грѣнци?“ Като каза това, захвана да троши и хвърля грѣнци и бѣклици.

Сирота жена, привикнала да гледа тия лудости на мажа си, сѣдѣше нажалена и гледаше. Ништо не смѣеше да каже, по като чу това страшно за нея слово, не можѣ да утѣрпи да не заплаче; погледна на дѣцата си, помисли си тая скоро раздѣла — и никой не би са наелъ да опише силата на нейната потаена горчевина, която, като че треперяше въ очитѣ ѝ и въ силно склопенитѣ ѝ устни.

Булба бѣ много опоритѣ. Той бѣ единъ отъ ония характери, които можѣхъ да изникнатъ само въ тежкий оня XV вѣкъ на полуномадскій край на Европа, когато сичката южна старовремска Русия, оставена отъ своитѣ князове, бѣ запусѣна, изгорена до корень отъ неукротимитѣ нападения на монголскитѣ хиштници; кога тукашнїи човѣкъ загуби и кѣшта и стрѣха, и станѣ безстрашенъ юнакъ; когато той се селѣше на пожариштата, предъ очитѣ на страшнитѣ сосѣде и вѣчень страхъ, и учѣше се да имъ гледа право въ очитѣ, отучваше се и не знаѣше, има ли на свѣтътъ нѣкоя боязнь; когато древле-мирнїи словенски духъ се обузѣ отъ бранни пламникъ и зароди се казачеството — оня широкъ замахъ на рускїи юнашки духъ, и когато сичкитѣ крайрѣчїи, прибрѣжїи и долишта, като сгодни мѣста, се заселихъ отъ казаки, на които броятъ никой не знаѣше, и безстрашнитѣ имъ другаре, кога султанътъ пожела да знае броятъ имъ, имахъ право да отговорятъ: „Че кой ги знае? разсѣяни сѣ тѣдѣва по насъ по сичкїи. степъ: что байракъ, то казакъ“ (дѣто е рѣтина, тамъ е и казакъ). Воистина за чудо е това евление на руската сила: теглата го изнесохъ изъ народнитѣ грѣди, както огнило огнятъ. За мѣсто преднитѣ малки държавици (княжески), за мѣсто дребни градове, напълнени съ лов-